

सन् २०२१ को मानव अधिकार स्थितिबारे राजनीतिक दलका धारणा

नेकपा (एमाले)

१. नेकपा एमाले विश्वव्यापी मानव अधिकारका आधारभूत मूल्य मान्यता र नेपालको संविधानले प्रत्याभूत गरेका नागरिकका राजनीतिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक अधिकारहरूको सम्मान, संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने कुराप्रति प्रतिवद्ध छ। देशमा विद्यमान सबै खालका विभेद, हिंसा र असमानताहरूको अन्त्य गर्दै संविधानप्रदत्त बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक तथा विविधतापूर्ण भौगोलिक विशेषताहरूलाई प्रवर्द्धन गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्यप्रति नेकपा एमालेले सुस्पष्ट धारणा सहित सार्थक पहलकदमीको नेतृत्व गर्दै आइरहेको छ।
२. नागरिकको निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूमाफत सुशासित हुन पाउने आधारभूत अधिकारलाई अक्षुण्ण राख्ने राजनीतिक तथा सैद्धान्तिक विषयप्रति नेकपा एमाले कटिबद्ध छ। लोकतन्त्रलाई सवलीकरण गर्न, संस्थागत गर्न र परिणाममुखी बनाउन आवधिक निर्वाचनहरू अपरिहार्य हुन्छन्। नागरिकका चुन्ने र चुनिन पाउने आधारभूत राजनीतिक अधिकारहरू हुन्। स्थानीय सरकारको कार्यकाल २०७९ जेठ ५ गते पूरा हुन गइरहेको सन्दर्भमा स्थानीय तह निर्वाचन ऐन २०७३ ले स्थानीय तहलाई कुनै पनि अवस्थामा रिक्त हुन नदिन स्थानीय तहमा सदस्यहरू रिक्त हुनुभन्दा २ महिना अघि नै निर्वाचन सम्पन्न गर्ने र जेठ ५ गते पद हस्तान्तरण गर्ने व्यवस्था गरेको छ। ऐनले गरेको कानुनी व्यवस्थालाई नजरअन्दाज गर्दै मताधिकारबाट सरकार चुन्ने नागरिकको अधिकारलाई निर्वाचन सार्ने बहानामा कुण्ठित गर्न खोजिएको र स्थानीय तहमा शून्यता सिर्जना गर्ने र राजनीतिक अस्थिरता गराउने षडयन्त्रप्रति हाम्रो पार्टीले प्रतिवाद गर्‍यो।
३. सर्वोच्च अदालतमा लामो समयसम्म बार र बेञ्चको विवादका कारण गतिरोध उत्पन्न भएको

देखियो। यो विषयमा आपसी अविश्वास, न्यायालयले सत्तामा भागवण्डा खोजेको अर्थात् कार्यकारिणीमा हावी हुन खोजेको विषयको गम्भीर परिणाम हो भन्ने हाम्रो ठ्याइ रहको छ। राजनीतिक र दलीय स्वार्थसँग प्रत्यक्ष गाँसिएका सवालहरूमा आधारित भएर न्यायिक क्षेत्रमा देखिएको यस्तो अराजक प्रवृत्तिले सङ्कटकालमा समेत रोक्न नमिल्ने बन्दी प्रत्यक्षीकरण लगायत जनताका मौलिक हकहरू अवरूद्ध हुन पुगे। छिटो न्याय पाउनुपर्ने अधिकारबाट बञ्चित हुनपुगे।

४. नेपालको अदालतले मुलुकको कार्यकारी प्रमुख बनाउने जननिर्वाचित संसदको अधिकारमाथि हस्तक्षेप गरेर परमादेश मार्फत प्रधानमन्त्री नियुक्ति गर्ने राजनीतिक निर्णय गर्न पुग्यो। परिणामतः दल विभाजन गर्नका लागि मात्र अध्यादेश जारी गर्ने, प्रमुख विपक्षी दल विभाजन गर्न उद्यत हुने कार्य गरि जनमतको विरुद्ध निर्णयहरू गरियो। पार्टीले कारबाही गरेका सांसदहरू विरुद्ध सभामुखले कुनै पनि निर्णय गरेनन् र कारबाही गरेका सांसदहरूलाई सदनमा प्रवेश दिई नै रहे। लोकतन्त्रको स्थायित्व र विकासकालागि राज्यका तीनवटै अंगबीच सुसम्बन्ध हुनु र तिनीहरूको कार्यक्षेत्रले लोकतन्त्रलाई बलियो बनाउनुपर्नेमा निहित स्वार्थपूर्तिका लागि केही नेता र सर्वोच्च अदालतका पदाधिकारीहरूको साँठगाँठबाट संविधानको नै अपव्याख्या गरि गलत अभ्यासहरूको थालनी भएको छ। न्यायपालिकालाई शक्ति केन्द्रहरूले आफू अनुकूल व्याख्या गराउँदै जानु भनेको नै राजनीतिक अस्थिरताको जड वा कारक हुन पुगेको छ।
५. प्रतिनिधिसभाका सभामुख स्वयम् प्रमुख प्रतिपक्षी दललाई विभाजित गर्ने असंवैधानिक, असंसदीय र पदीय मर्यादा विपरीतको काममा संलग्न भएका कारण नै प्रतिनिधिसभाको बैठक सुचारू हुन

- सकेको छैन । संसदीय प्रणालीलाई बलियो बनाउँदै नागरिका राजनीतिक अधिकारको संस्थागत गर्न क्रियाशील हुनुपर्ने संस्था प्रतिपक्षको आवाजको सम्बोधन नगरिकन, दल विभाजनमा उद्यत भएर नागरिकका राजनीतिक अधिकारहरूमा खेलवाड गरिरहेको अवस्था छ ।
६. यतिखेर प्रत्येक नागरिकले दैनिक उपभोग्य वस्तुमा महँगी बढिरहेको छ । सरकारी नीतिका कारण अहिले हरेक उपभोग्य सामाग्रीको मूल्य भण्डै २० प्रतिशतले बृद्धि भएको अवस्था छ । पेट्रोलियम पदार्थको मूल्य इतिहासकै उच्च अंकमा पुगेको छ । सार्वजनिक यातायातको भाडा बढेको छ । सार्वजनिक पूर्वाधार निर्माणको लागत बढेको छ । यसले समग्र रोजगारीमा प्रत्यक्ष नकारात्मक असर परेको अवस्था छ । सरकार महँगी नियन्त्रण गर्न असमर्थ देखिएको छ । उपभोक्ताका आधारभूत अधिकारहरू कुण्ठित भएका छन् । परिणामतः मुलुकमा आधारभूत वर्ग भन कपटपूर्ण र पीडादयी अवस्थामा जीवन गुजारा गर्न बाध्य छ । आधारभूत वर्गको संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने विषयप्रति उदासिन मात्र होइन बेखबर भएको अवस्था छ ।
७. मानव अधिकार र न्यायोचित विकास एक अर्काका परिपूरक हुन् । भौतिक पूर्वाधारको विकास, निर्माण र स्रोतको न्यायोचित वितरणले मानव अधिकारको अनुभूतिको सुनिश्चितता गर्दछ । यही विषयलाई मनन गर्दै नेकपा एमालेको नेतृत्वको सरकारले समृद्ध नेपाल र सुखी नेपालीको राष्ट्रिय लक्ष, सूचक र गन्तव्य निर्धारण गरी दोहोरो अंकको आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने दूरदृष्टि सहित समृद्धिको यात्रा प्रारम्भ गरेको थियो । आर्थिक समृद्ध र सामाजिक रूपान्तरणकालागि भौतिक पूर्वाधारहरूको विकासको बृहत सञ्जालीकरणमार्फत मुलुकलाई अति कम विकसित राष्ट्रबाट स्तरोन्नति गर्ने यात्रा हाथै नेतृत्वमा प्रारम्भ भएको हो । पालिकाका हरेक केन्द्रहरू जोड्नकालागि सडक आयोजना रणनीतिक सुरुवात, व्यवस्थित स्वास्थ्य केन्द्रहरूको निर्माण, विद्यालयहरूको सर्वाङ्गीण पूर्वाधार निर्माण मार्फत शैक्षिक स्तर बृद्धि गर्नका लागि स्रोतको सुनिश्चितता गरेको थियो । यसको मूल उद्देश्य मुलुकमा बढ्दो असमानतालाई कम गर्ने नीतिगत हस्तक्षेपको प्रगतिशील शुरुवात गर्नु

थियो । यसले नागरिकहरूको सार्वजनिक सेवामा पहुँच स्थापित गर्ने, आधारभूत स्वास्थ्य तथा शिक्षाका अधिकारहरू सुनिश्चित गर्दै सामाजिक न्यायसहितको समृद्धि लक्ष्य हासिल गर्ने लक्ष्य निर्धारण गरिएको थियो । तर वर्तमान सरकारले रणनीतिक महत्वका सडक पूर्वाधार निर्माण गर्ने, स्वास्थ्य केन्द्र निर्माण गर्ने र पालिकाका केन्द्रहरू जोड्नकालागि विनियोजन गरेको बजेट कटौती गर्ने तथा रकमान्तर गर्ने कार्य गरिरहेको छ । यसबाट सामाजिक न्यायसहितको समृद्धि हासिल गर्ने यात्रालाई मात्र अवरोध गरेको छैन, आम नागरिकको स्वास्थ्य, शिक्षाका अधिकारलाई कुण्ठित गर्ने काम गरिरहेको छ ।

८. खोपको वितरण व्यवस्थापन र उपलब्धतामा देखिएको असहज र अव्यवस्थित स्थितिले खोपमाथि नागरिकको समान पहुँचको अधिकारलाई खण्डित गरेको छ । यसले खोप वितरणमा असमानता सिर्जना गरेको छ । यो असमानताले नागरिकको दीर्घजीवनमा प्रत्यक्ष असर गरेको छ । जसले नागरिकको स्वास्थ्यको अधिकार हनन् गरिरहेको छ । कोभिड-१९ को महामारीको तेश्रो लहर चलिरहेको छ । यस्ता महामारीबाट नागरिकलाई बचाउन यथेष्ट पहल हुन सकेको छैन । अहिले पनि मुलुकको आधा भन्दा बढी नागरिकहरूले खोप लगाउन पाएका छैनन् । विपन्न, गरिब र दुर्गम क्षेत्रका नागरिकहरूमा खोपको पहुँच पुऱ्याउन सरकार असफल भएको अवस्था छ । एकातर्फ नागरिकहरू खोपबाट वञ्चित छन् भने अर्को तर्फ २४ लाखजति खोप हराएका समाचारहरू सार्वजनिक भएका छन् । पूर्ववर्ती सरकारले पुष मसान्तसम्म दुई तिहाई नागरिकलाई खोप उपलब्ध गराउने योजना अघि सारेकोमा यो सरकारले ४० प्रतिशतलाई मात्र खोप उपलब्ध गराउन सकेको छ ।
९. सङ्क्रमणकालीन न्यायको विषयलाई सकेसम्म चाँडो टुंग्याउन र पीडितहरूलाई न्याय दिलाउन यो सरकार अनिच्छुक देखिएको छ । गम्भीर मानवअधिकार उल्लङ्घनका घटनालाई कारबाहीको दायरामा ल्याउनु राज्यको प्रथम दायित्व र कर्तव्य भित्र पर्दछ । तर वर्तमान सरकार सङ्क्रमणकालीन न्यायको प्रत्याभूति गराउन यो सरकारले पहलकदमी लिने कुरामा शङ्का गर्ने

- टाउँहरू उत्पन्न भएका छन्। सरकारका जिम्मेवार मन्त्रीले गौर हत्याकाण्डको जिम्मा लिँदै हिंसा भड्काउने र नरसंहार दोहोर्‍याउने सार्वजनिक अभिव्यक्ति दिँदासमेत त्यस्ता व्यक्तिलाई कारबाही नगरी पदमा राखि रहेर दण्डहीनतालाई प्रश्रय दिइरहेको अवस्था छ। न्याय प्राप्तीका निम्ति नागरिकहरूले आफैँ पनि आन्दोलन र हारगुहार गरिराख्नुपर्ने दुःखदायी अवस्था देखिइरहेको छ।
१०. विभिन्न खालका प्रकोपका कारण मुलुकमा बर्सेनी ठूलो धनजनको क्षति हुने गरेको छ। प्रकोपबाट पीडितहरूलाई समयमा नै राहत र पुनःस्थापनाको व्यवस्था हुन सकेको छैन। प्रकोपमा परेर ज्यान गुमाएका, बालीनाली नष्ट भएका परिवारहरूले अबै राहत पाउन सकिरहेका छैनन्। नागरिक प्रति सरकारको मानवीय जवाफदेहिता कमजोर बन्दै गइरहेको छ।
११. नागरिक संस्थाहरूको सवलीकरण र प्रभावकारी उपस्थितिले नै लोकतन्त्रलाई बलियो र संस्थागत बनाउन योगदान पुर्‍याउँदै आएका छन्। नागरिक संस्थाहरूमाफर्त आवाजविहिनका आवाजहरूलाई मुखरित हुने गरेका छन्। यी आवाजहरूलाई सरकारले सुन्न सक्नु पर्दछ। तर अहिले गठबन्धन सरकारले नागरिकका आवाजलाई मुखरित हुन दिइरहेको छैन। शान्तिपूर्ण प्रदर्शनमा रहेका नागरिकहरूलाई धरपकड गर्ने जस्ता अलोकतान्त्रिक गतिविधिले सङ्गठित हुने र अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रतामाथि सङ्कुचन पैदा गरेको छ। यस्तो कार्य कदापि स्वीकार्य कुन सक्दैन।
१२. लामो समयदेखि थाती रहेको भूमिहीन, दलित तथा सुकुम्बासी समस्या समाधान गर्न नेकपा एमालेको सरकारले भूमिसम्बन्धी आयोग गठन गरी समाधानका लागि अन्तिम चरणमा कार्य गरिरहेको आयोगलाई यो सरकारले विघटन गरी भूमिहीन र सुकुम्बासीहरूको श्रोतमाथिको पहुँच, अधिकार र सम्मानित जीवन जीउन पाउने अधिकारमाथि गम्भीर प्रहार मात्र गरेन सामाजिक न्यायको आधारभूत रूपमा जग्गा उपलब्ध गराउने, उनीहरूको सम्मानित जीवन जीउनपाउने अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धनका निमित्त नेकपा एमाले सदैव प्रतिबद्ध छ।
१३. सहयोगापेक्षी सडक मानवरहित देश बनाउने, सडक बालबालिकारहित देश बनाउने, अभिभावकविहीन बालबालिकाले अभिभावक छैन भन्ने स्थिति अन्त्य गर्ने सङ्कल्प पूरा गर्न नेकपा एमालेको सरकारले महत्वपूर्ण उपलब्धि हासिल गरेको थियो। तर त्यसको दिगो व्यवस्थापन, सञ्चालन र परिचालनका लागि वर्तमान सरकारले देखाएको उदासिनताप्रति नेकपा एमाले दुःख व्यक्त गर्दछ। अहिले पनि महिला तथा बालबालिकाका अधिकार हननका घटनाहरू, ज्येष्ठ नागरिकका अधिकार हननका घटना, छुवाछुत तथा जातीय भेदभावका घटनामा कमी आएको अवस्था छैन। महिलालाई उत्पीडित बनाउने कुप्रथाहरू: छाउपडी, बोक्सी, बालबिबाह जस्ता प्रचलनमा कमी आउन सकेको छैन। बालश्रम कायमै देखिन्छ। बालबालिकाका लागि समयमा नै खोप उपलब्ध हुन नसकेको हुँदा उनीहरू भनै जोखिममा देखिएका छन्। जातीय विभेद र छुवाछुत जस्ता कुप्रथा शून्य बनाउने खालका अभियानमा सरकारी चासो कम देखिन्छ। यो अवस्थाले वर्तमान सरकार नागरिकका अधिकारप्रति उदासिन रहेको देखिन्छ।
१४. मानव अधिकार र सामाजिक न्यायका लागि नेकपा एमाले प्रतिबद्ध छ। आफ्नो सरकार बनेको समयमा बजेट, योजना र कार्यक्रम तथा जनपरिचालनको माध्यमबाट मानवअधिकारको सुनिश्चितता गर्न नेकपा एमाले कटिबद्ध थियो र छ। प्रतिपक्षमा रहँदा समेत मानव अधिकारको संरक्षण र प्रवर्धनका लागि जनपरिचालन गर्ने, नागरिकका आवाजहरू उठाउने र नागरिकताका अधिकारकाबारेमा निरन्तररूपमा सरकारको ध्यानाकर्षण गराउने कार्यमा नेकपा एमाले सचेत र क्रियाशील रहिरहेको छ।

डा. भीष्म अधिकारी
सचिव, केन्द्रीय कार्यालय

नेपाली कांग्रेस

सन् २०२१ को नेपालको मानव अधिकारकारको अवस्थाको बारेमा टिप्पणी गर्दा, वि.स. २०४६ सालमा नेपालमा प्रजातन्त्रको पुर्नस्थापना भएपश्चातका विगत एकतीस वर्षको अवधिमा, माओवादी हिंसात्मक द्वन्द्वकालका दश वर्षको अवधिलाई छोडेर बाँकी एककाइस वर्षको अवधिमा भएका मानव अधिकार उल्लङ्घनका कैयन घटनाहरू समेत ओभरलैमा पार्ने गरी मुलुकमा कम्युनिष्ट सरकारको स्थापनासँगै मानव अधिकार उल्लङ्घनका जघन्य घटनाहरू एकपछि अर्को निरन्तर जारी नै रहे। नेकपाको सरकार रहनुजेलसम्म राज्यका तीनवटै अङ्गहरूकाबीचको शक्ति सन्तुलनलाई भत्काएर स्वतन्त्र न्यायपालिका तथा अन्य संवैधानिक निकायहरूमाथि ठाडो हस्तक्षेप प्रारम्भ गरियो। कार्यपालिकाको निर्देशन र नियन्त्रणमा चल्नुपर्ने गरी राज्यको चौथो अङ्गका रूपमा रहेको सञ्चार जगतलाई समेत नियन्त्रित र त्रसित बनाउने कार्य गरियो।

सामाजिक सञ्जालमा कसैले कसैलाई साधारण जिस्काएकै भरमा पाँच वर्ष जल बस्नुपर्ने र १५ लाख रुपियाँ जरिवाना तिर्नुपर्ने प्रावधान लोकतान्त्रिक राज्य व्यवस्थाको भावना र मर्म प्रतिकूल हुने गरी कम्युनिष्ट सरकारले कानून ल्याई तमाम युवा नेपालीहरूलाई मानसिक रूपमा त्रसित बनाई चरम मानव अधिकारको उल्लङ्घन गरी पुस १६, २०७७ मा डिल्लीबहादुर चन्दलाई नेपालगञ्जमा गिरफ्तार गरेर मानव अधिकारको ठाडो उल्लङ्घन गर्दै काठमाडौँ ल्याई नेपाली जनतालाई मनोवैज्ञानिक मानव अधिकार र नागरिक स्वतन्त्रतालाईसमेत कुण्ठित गर्ने दुस्प्रयास नेकपाको सरकारले गरेको थियो।

माघ ७, २०७७ मा रूकुम पश्चिम आठबीसकोट नगरपालिका-९ का वडा अध्यक्ष तारकबहादुर शाहीसहित पाँच जनाले इलाका प्रहरी कार्यालयमा छलफल भइरहेका बेला नेकपा निकट वडा नम्बर ८ का वडा अध्यक्ष मानबहादुर चदारा, वडानम्बर ३ का वडा अध्यक्ष केशरमान वि.कसहितको समूहले सुरक्षाकर्मीकै अगाडि चक्कु प्रहार गरी तेजविक्रम आरसी र दीपक केसीलाई गम्भीर घाइते बनाएको घटनाप्रति नेपाली कांग्रेसको गम्भीर आपत्ती छ।

जनताद्वारा निर्वाचित संसदलाई कुत्सित नियतकासाथ विघटन गरी सर्वोच्च अदालतमा संसद पुर्नस्थापनासम्बन्धी परेको मुद्दामा भइरहेको बहसलाई नेकपाका प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीले तमासाको संज्ञा दिनु अदालतको स्वतन्त्र विवेकलाई कुण्ठित गर्ने प्रयत्नकासाथ कानुनी राज्यको अवधारणा र मानव अधिकारको समेत ठाडो उल्लङ्घनको घटनाकारूपमा हेर्न सकिन्छ।

बन्हाडको छविसपाथीभेरा गाउँपालिका-३ का तरुण दलका स्थानीय नेता अमृतबहादुर सिंहलाई नेपाल कम्युनिष्ट पार्टीका कार्यकर्ताले कुटपिट गरी धारिलो हतियार प्रयोग गरेको विषयमा पनि नेपाली कांग्रेसको गम्भीर आपत्ती रहेको र त्यस्ता अपराधिक प्रवृत्तिलाई निरूत्साहित गर्नुपर्नेतर्फ तत्कालीन सरकारको ध्यानाकर्षण गराएको थियो।

दोस्रो लहरको कोभिड-१९ सङ्क्रमणलाई महामारीको रूपमा आफू अनुकूल व्याख्या गरी विपक्षी विचारधारा भएका व्यक्तिहरूका मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा तत्कालीन के.पी. ओली नेतृत्वको सरकार निर्देशित राज्य संरचनाको समेत व्यापक दुरुपयोग भयो।

दोस्रोपटक संसद पुनः विघटन गरी नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी एमालेको सरकारले मानव अधिकारका न्यूनतम मूल्य मान्यतालाई समेत वेवास्ता गरी अन्य पार्टी सम्बद्ध व्यक्तिहरूमाथि कैयौँ मानव अधिकारको उल्लङ्घनको घटना गराएको नेपाली कांग्रेसको ठहर छ।

त्यसपछि, प्रजातान्त्रिक गठबन्धनको सरकारको नेतृत्व नेपाली कांग्रेसले गरेपछि उक्त संविधान विरोधी हस्तक्षेपहरूमा कमी आएको छ। संवैधानिक व्यवस्था अनुसार कार्यपालिका, स्वतन्त्र न्यायपालिका, व्यवस्थापिकाले आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका मानव अधिकार रक्षाकालागि गर्नुपर्ने काम, कर्तव्यहरू सुचारू गरेको नेपाली कांग्रेसको ठहर छ।

कृष्णप्रसाद पौडेल
मुख्य सचिव

नेकपा (एकीकृत समाजवादी)

अनौपचारिक क्षेत्र सेवा केन्द्र (इन्सेक) ले इस्वी सम्बन्ध १९९२ देखि हरेक वर्ष मानव अधिकारको स्थितिबारे समग्र पक्ष समेटेर मानव अधिकार वर्ष पुस्तक प्रकाशन गरी योगदान पुऱ्याउँदै आएको छ।

अघिल्ला वर्षहरूमा जस्तै यस वर्ष समेत नेपाल मानव अधिकार वर्ष पुस्तक २०२२ प्रकाशनको तयारीमा जुटेको जानकारी पाउँदा मलाई खुसी लागेको छ।

यस सन्दर्भमा सर्वप्रथम हाम्रो पार्टी कानुनी तथा मौलिक अधिकार, प्रकृति प्रदत्त अधिकार, जन्मसिद्ध अधिकार लगायत मानवीय मर्यादासँग सम्बन्धित अधिकारका विभिन्न पक्षका सन्दर्भमा प्रतिबद्ध रहेको जानकारी गराउँछु। समानता, न्याय र स्वतन्त्रताले मात्र अनादर र दण्डलाई हल गर्न सक्दछ भन्ने हाम्रो विश्वास रहेको छ।

नेपालको संविधानले सुनिश्चित गरेका तथा नेपालले विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय फोरमहरूमा कार्यान्वयनको प्रतिबद्धता सहित हस्ताक्षर गरेका मानव अधिकारसँग सम्बन्धित विषयहरूको व्यवहारिक कार्यान्वयन नै आजको हाम्रो चुनौती हो र यसको लागि सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रले जिम्मेवारी पूर्वक आफ्नो दायीत्व बहन गर्नुका साथै एक आपसमा हातेमाले गर्दै अघि बढ्नु आवश्यक छ।

अन्त्यमा, विविध पक्षहरूलाई समेटेर मानव अधिकार अभियानलाई थप सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यका साथ मानव अधिकार वर्ष पुस्तक २०२२ प्रकाशन गर्न लागेमा हार्दिक बधाई तथा शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

माधवकुमार नेपाल

अध्यक्ष

एवम्

पूर्वप्रधानमन्त्री

लोकतान्त्रिक समाजवादी पार्टी, नेपाल

इन्सेकद्वारा हरेक वर्ष नेपाल मानव अधिकार वर्ष पुस्तक प्रकाशन गर्दै आएको कुरा सराहनीय छ। यस वर्ष पनि “नेपाल मानव अधिकार वर्ष पुस्तक २०२२ प्रकाशन गर्न लागेको कुराले हर्षित भएका छौं।

मानव अधिकार लोकतन्त्रको आधार स्तम्भ भएकोले सबै जातजाति, भाषा, धर्म, संस्कृति, वर्ण, लिङ्गको आधारमा मानिसहरूलाई भेदभाव गर्न पाइँदैन। मानिसहरू जन्मिँदा समानरूपले जन्मेका हुन्छन्। हरेक व्यक्तिलाई स्वतन्त्रपूर्वक बाँच्ने अधिकार सुरक्षित रहेको हुन्छ। मानव अधिकार मानवको नैसर्गिक र प्राकृतिक अधिकार भएको हुँदा यसको अपरिहार्यतालाई बुझेर संयुक्त राष्ट्रसङ्घको १३१ औं महासभाले सन् १९४८ को डिसेम्बरमा मानव अधिकारसम्बन्धी विश्वव्यापी घोषणापत्र जारी भएको सर्वविदितै छ। यो कसैले दिएको अधिकार नभई स्वतः प्राप्त हुने अधिकार हो। राज्यले सबैखाले भाषा, धर्म, संस्कृति, लिङ्ग, जातजाति, भूगोल, लैङ्गिक अल्पसङ्ख्यक तथा अपाङ्गता आदिको आधारमा समान अधिकारको प्रयोगबाट वञ्चित गरिनु मानव अधिकारको उल्लङ्घन हो। सरकारले राज्यको हरेक अङ्ग, संयन्त्र, तथा विकासको हरेक गतिविधिमा जनताको समान सहभागितालाई सम्मान गरिनु पर्दछ भन्ने विश्व मानव अधिकारको मूल्यमान्यता भए पनि मधेसी, महिला, आदिवासी, जनजाति, थारू, खस सिल्पी (दलित), खस आर्य, अल्पसङ्ख्यक, मुस्लिम, पिछडावर्ग, तथा उपेक्षित र उत्पीडनमा परेका समुदायहरूले सो को अनुभव गरेको पाइँदैन। मानव अधिकार कसैले दिएको अधिकार होइन त्यसैले यसलाई हरण गर्ने अधिकार पनि कसैलाई छैन। अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकारको घोषणापत्रको धारा २ अनुसार भेदभाव विरुद्धको अधिकारको पूर्णरूपमा उल्लङ्घन भएको देखिन्छ।

मधेसी जनतालाई सदियौँदेखि दोस्रो दर्जाको नागरिक सरह गरिने व्यवहारमा परिवर्तन भएको पाइँएन। कैलाली जिल्लाका माननीय रेशम चौधरी नेपालमा सर्वाधिक मत ल्याई प्रतिनिधि सभामा निर्वाचित भए पनि थारू आन्दोलनकारी भएकै कारण जनमतको कदर नगरी राज्यले निजलाई भुटा मुद्दा लगाई हालसम्म जेलमा राखेको छ। मधेस आन्दोलनका बेला दर्जनौं

लोसपा नेपालका नेता तथा कार्यकर्ताहरूलाई मेधशी/थारू भएकै कारण भुटा मुद्दा लगाई जेल जीवन बिताउन बाध्य पारिएको छ । मानव अधिकारको प्रत्याभूतिका लागि सूचनाको हक अपरिहार्य भए पनि नेपाली जनताले त्यसको महसुस गर्न पाएका छैनन् । मधेशका आन्दोलनकारीहरूलाई राजनीतिक आस्थाका आधारमा भुटा मुद्दा लगाई बन्दी जीवन जीउन बाध्य पारिएको छ । मधेश आन्दोलन तथा पहिचान र अधिकारको लडाइँका निम्ति विभिन्न समुदायहरूद्वारा गरिएका आन्दोलनमा अड्गभङ्ग भएका आन्दोलनकारीहरूलाई राज्यद्वारा उपेक्षा गरिएको छ । मधेस तथा थरूहट आन्दोलनको बेला बनेको लाल आयोगले दिएको प्रतिवेदन सार्वजनिक नगरि सरकारले मधेश र मधेशी जनताप्रति देखाएको व्यवहार निन्दनीय छ र मधेशी जनतालाई सूचनाको हकबाट समेत बञ्चित गरिएको अवस्था विद्यमान छ । अफ कर्मचारीतन्त्र, सेना, पुलिस, कुटनीतिक नियोग, कार्यपालिका र न्यायापालिकामा त संविधानको धज्जी उडाउनुको साथै समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तलाई अस्वीकार गरिएको अवस्था छ ।

आर्थिक, सामाजिक, राजनीतिक र सांस्कृतिक अधिकारका साथै शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगार तथा स्वतन्त्रतापूर्वक बाँच्ने अधिकारको जनताले प्रत्याभूति गर्न पाएका छैनन् । युवाहरू रोजगार नपाएर विदेशिनुपर्ने अवस्था छ भने विदेशमा गएर पनि श्रम अनुसारको पारिश्रमिक नपाइ अनेक प्रकारका दुःख यातना पाउनुका साथै नेपाली चेलीहरू कष्टकर जीवन जिउन बाध्य भएका छन् । युवाहरू बेरोजगारीको कारणले चन्दा, आतङ्क, लुटपाट, बलात्कार तथा लागु औषध दुर्व्यसनी जस्ता कुलतमा फस्ने क्रम जारी छ । मानव अधिकारको दृष्टिकोणले सन् २०२१ लाई सन्तोषजनक मान्न नसके तापनि मानव अधिकारको प्रत्याभूतिका लागि प्रशस्त संरचनाहरू तयार भएका छन् । संविधान २०७२ अनुसार सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको निर्माण भएको छ । जसमा महिलाहरूको उल्लेखनीय उपस्थिति भएको छ । प्रदेश तहमा समेत कैयौं कानूनहरूको निर्माण भएको छ । यो एउटा सकारात्मक पक्ष हो ।

अन्त्यमा इन्सेकले यस वर्ष पनि प्रकाशित गर्न लागेको “नेपाल मानव अधिकार वर्ष पुस्तक २०२२” मानव अधिकारको क्षेत्रमा कोशे दुड्गाकारूपमा सावित होस् भने शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

महन्थ ठाकुर
अध्यक्ष